

МОДЕСТ ЛЕВИЦЬКИЙ. ЧОТИРИ ЛИСТИ ДО ОЛЕНИ ПЧІЛКИ

У спогадах Ізидори Косач-Борисової (наймолодшої сестри Лесі Українки) під назвою «Колодяжне», надрукованих у журналі української діаспори у США «Наше життя» за жовтень 1952 року є такі слова: «Порожніх розмов «про погоду», чи пліток у нас в родині ніхто не любив. Тому товариства людей, що інших вищих інтересів не мають, батьки наші уникали». Вони можуть бути характеристикою стосунків родини Косачів з Модестом та Зінаїдою Левицькими. Петро Антонович та Ольга Петрівна радо приймали подружжя в Колодяжному, мали тотожні погляди на політичне, громадське, літературне життя в Україні, підтримували один одного у життєвих негараздах. Спілкування з виїздом подружжя Левицьких з Волині не перервалося, лише набуло епістолярної форми. У фонді № 28 відділу рукописів Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України зберігаються чотири листи Модеста Левицького до Олени Пчілки: за 1897 (1 лист, № 1228), 1898 (2 листи, №№ 1229, 1230), 1901 (1 лист, № 1231) роки з м. Окни на Поділлі, куди Модест Пилипович переїхав на службу після Ковеля. Вони проливають деяке світло на життя, світогляд, історію творів знаменитої постаті в культурі України.

У листах Левицький наділяє Ольгу Петрівну теплими епітетами, називаючи її щирою і сердешною людиною, у двох перших листах – шановною і дорогою кумою. «Воспремница», як у церковних метричних книгах звучить звання хрещеної матері, у кореспонденції від 21 листопада 1897 року дізнається про плани Модеста Пилиповича стосовно майбутнього навчання дітей. Левицький повідомляє, що «Діти наші тепер здорові».

З листів з перших уст дізнаємося про матеріальне становище родини Левицьких. Живуть на те, що Модест Пилипович заробляє лікарською практикою, щось отримує в економії князя Гагаріна, має підмогу від «комори». Підтвердженням спогадів про безкорисливість лікування Модестом Пилиповичем хворих є фраза з його листа: «За те часом і втіха є, коли де-якій небога подякує за поміч і за старання».

Визнає авторитет Олени Пчілки, як досвідченого літератора. Посилає їй свою «пробу пера», яку називає «помстою». Літературна спадщина

Модеста Левицького вказує, що це оповідання «Дякова помста», датоване 18 березня 1898 року. Не впевнений у своїх силах, називає твір слабенькою річчю, але сподівається на справедливую критику. Причину головно бачить у недосконалому володінні українською мовою. На пропозицію Олени Пчілки видати щось з популярної гігієни, знову жаліється на не дуже добре знання писемної української. Причини зрозумілі – засилля російщини, неможливість у навчальних закладах вчитися рідною мовою. Чекає словника, мабуть, українського. Щирий патріот, ганить видання Купчанка за продажність його Москві (Григорій Іванович Купчанко (1849–1902) – буковинський етнограф, історик, політичний діяч другої половини XIX ст., видавець, журналіст. Монументальні роботи – «Буковина и еи русски жители» (1895), «Галичина и еи русски жители» (1896), «Угорська Русь та еи русски жители» (1897). Видавав за свій кошт часопис «Звезда», працював у російськомовній газеті «Руська правда», газеті «Просвещение», яка продовжила попередні традиції просвіти народу). Чекає на книги, які має надіслати Ольга Петрівна і дуже турбується, щоб вони не загубилися. Просить повідомляти про нові часописи. Радіє, що є надія на додатки до «Киевской Старины» українською мовою. Планує організувати «народну читальню», але боїться звертатися до Д[обродія] Науменка (Володимир Павлович Науменко – учений-філолог, публіцист, редактор, етнограф, член української старої «Громади», громадський діяч, викладач словесності 2-ї Київської гімназії, редактор «Киевской старины» (1893-1902), її видавець (1902-1906), близький приятель П. А. Косача, частий гість у Колодяжненському маєтку Косачів), щоб не потрапити під нагляд «якого соглядатая». Отож планує купити книги за свої кошти, зібрати щось вартісне для читання «по добрих людях».

Мимовільно (а, може, й ні!) у листах описує соціальне становище жителів Поділля. Нам слід читати: всієї України. Якщо під час затяжних дощів бочку води везуть двома парами волів, то як доставити хворого до лікаря!

У колі захоплень Модеста Левицького є й таке: композиторство. У листі від 19 березня 1898 року просить Олену Пчілку показати «пробу ліри» Миколі Лисенку.

Як близькому другові, Модест Пилипович звіряє Ользі Петрівні свої побутові проблеми. Рветься до Києва, «бо там і *alma mater*, і рідна мати [...]проживає, і батькові кості лежать, і діток можна було-би скрізь всю премудрість перетягнути», але важко здобути місця. Олена Пчілка, яскраво описавши красу рідної їй Полтавщини, її «чесних і добрих» людей, обіцяє «примостити» його на службу туди. Спочатку Левицький відмовляється, мотивуючи невигодами переїзду, вважає Гадяч чужиною. Згодом сам перепитує: «Чи не було Вам звіди якої відповіді? Бо до мене вони нічого не писали.» У деталях розповідає про кір у сина, посилає найщиріші вітання і вино Петру Антоновичу, просить його рекомендацій для працевлаштування сестри дружини. Знаючи захоплення Косачів садівництвом, майже весь лист за 1901 рік присвячує мистецтву вирощування дерев. Навіть дізнаємося, що чекає приїзду «коллеги, панночки Вашої» (все вказує на доньку Олени Пчілки Ольгу, котра навчалася у Петербурзькому медичному інституті). Як лікар, щиро бажає адресатці «і всім Вашим»: «Будьте здоровенькі».

Листи публікуються вперше з дозволу відділу рукописів Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України зі збереженням лексичних, фонетичних, орфографічних особливостей оригіналів.

Окны. 21/XI 1897

Щиро дякую Вам, шановна і дорога кумо, за Ваш ласкавий лист і за готовність дати мені поміч. Лехче і веселіше жити на світі і більш енергії маєш до роботи, знаючи, ще є такі щирі й сердешні люде, котрі і словом, і ділом допоможуть у трудній та лихій годині. Дай Вам, Боже, здоров'я і всякого добра за Вашу ласку і прихильність.

Подумавши добре і обговоривши з жінкою всі резони і про і contra переходу на службу до Гадяча, постановилисьмо сидіти такі в Окнах, а се за для таких уваг:

1) поки наші хлопці ще малі, то можемо жити і у селі, себ-то в Окнах; вже як пора прийде вчити їх, то треба буде шукати служби у місті, та у такому, де є гімназія. А відомо мені, що у Гадячі гімназії нема. Оцеж виходить так, що прийшлося-б нам через літ 4-5 втікати і з Гадяча кудись до гімназії.

2) Матерьяльні обставини (а і це для нас має велику вагу, бо живемо лиш тим, що я зароблю) здається мені однакові як тут, так і там, бо тут я маю 900 р. від казни, та ще від економії князя Гагарина 300 р. і комору – сеж вийде так самісенько, як і у Гадячі.

3) Як Ви самі, здоровенькі, пишете, що хочь у Гадячі і ліси, і гори, і води гарні і люде чесні і

*добрі, а все-ж Ви-б за кару почитали, як-би Вас туди засадили на довге проживання, так сеж Ваша Батьківщина, а наша – Поділля, хоч не Балтській повіт, а всеж-таки близько, ближче, як з Гадяча. Правда, вся Україна любя нам, бо ми єї діти погані, а всеж чоловікові веселіше жити у тому кутку, де він вродився і зріс. От у Київ то за кілька років ми-б охоче перебрались, бо там і *alma mater*, і рідна мати моя проживає, і батькові кості лежать, і діток можна було-би скрізь всю премудрість перетягнути.*

А тим часом нехай вже побудемо тут. Як-би Ви знали, як то тяжко по циганському мандрувати з місця на місце зо всіма бебехами, скільки то добра пропадає, нищиться, а скільки клопоту і замороки! Сиділисьмо рік у Курській губ., півтретя року у Ковлі, цей року не добули в Окнах – то аж страх бере, як подумаєш, що знов кудись треба збиратись; обдереши потилицю, чухаючи єї, міркуючи, тай махнеш рукою – нехай вже буде, як є. Хвалити Бога нужди і великої недоводи не маємо; клімат добрий; роботи багато – та де-ж будуть дурно гроші платять? И соромно було-би мені, ще не старому, втікати від роботи. За те часом і втіха є, коли де-якій небога подякує за поміч і за старання.

*Книжочок Ваших я досі не получив і дуже боюся, чи не пропали вони часом? Чи Ви їх вислали заказною бандеролью, чи простою? В Окнах вони не могли пропасти, а хиба у Києві, або де в дорозі. Дуже жаль буде, як скоро вони пропали. До Д. Науменка тепер не буду писать прошення, а лучше вже як буду у Києві, то пійду до него; бо боюся, що-бы часом з тою офіціальністю не надбати собі лиха: ще назначать мені якого соглядатая – попа, або станового (бо може це вже будуть називати «народною читальнею», а з такою читальнею то чисті злидні, як кажуть поляки: *wigcei smrjdu*, *niz rosiechu*), так може нехай лучше я позбираю трохи книжочок по добрих людях, трохи покуплю на свої гроші, тай буду давати добрим людям читать те, що варто читать, а не те релігійно-нравственне і т.п. дрантя (вибачайте за слово), котре «допущено».*

Написати що-небудь з популярної гігієни на українській мові постараюся, лиш не тепер, бо дуже часу не маю, а треба багато подумати, щоб вийшло що-небудь путне, а не аби-як; яка ця мова вийде – судіте з сего листу.

*Просю Вас дуже, як довідається, що пропустять до нас з поза кордону якусь часопись, дайте мені знати. Видання обидва Купчанка, правду Ви сказали, *ultra-русофільські*, сказав-би я *plus russes, que les cafzars*. Князь Гагарин розказував мені, що він трохи знає Купчанка: був то колись ліберал і руссофоб, а потому відрікся своїх поглядів і поклонився Москві і за те получає тепер від неї субсидію. Поляки у Галиції кажуть, що его часописи то «*moskiewskie ruble*».*

Шифр
28/1228

№ 1010

Делісизбский М.

за Пилип маскавий лист : за готовності та
ми мені по політ. Дехе і востанце живи
Лусій до Росард П. (6 Тетяна)
знаючи, ще є такі звичаї сердишні люди,
котрі і словами, і ділами провадіть у труд-
ній та ликій подвійній мові, воле, що
ровня і відного добра 13 хв. 20 с.
прихильність.

З сир.

Подумавши добре і обсудивши з жіноцтвою
ві речоти : про, і contra переходу на адмін-
бу до Гагара, постановив писати судити ма-
ка Ви Отказ, а се за дів таких уваж-
і поки наші хлопці, ще малі, то молоді
жити ; у сім, себ то в Отказ; але як
ра прива. Віддати їх, то треба буде
12/28 лісіні, та у такому же є значеннє
А відомо мені; ма у Гагарі виказати не

Вашн. 24/1 1898.

Щиро дякую Вам, мати, і дорога мені,
за Ваш ласкавий лист і за готовність ва-
ти мені ~~не~~ поміч. Нехай і веселіше жити
на світі і дівам енергій маєм до роботи,
знаючи, ще є такі фізиці і серйозні люди,
котрі і словом, і ділом допоможуть у труд-
ній та мийнй годині. Дай Вам, Боже, здо-
ров'я і вільного доброго за Вашу ласку і
прихильності.

Подумавши добре і обговоривши з жіночкою
вірзони і про, і contra переходу на службу
до Гадяга, постановились сидіти та-
ки в Олександрі, а се за дів таких уваг:

Упоки наші хлопці, ще малі, то можемо
жити і у селі, себ-то в Олександрі; але як по-
ра прийде взяти їх, то треба буде шукати
служби у місті, та у такому, де є гімназія.
А відомо мені, що у Гадязі гімназії нема.

Вона виводить так, що прийшлося-б нам през
літ 4-5 втікати і з Гадяга кудись до гімназії.
2. Матерьяльні обставини (а і це для нас має
велику вагу, бо миємо лише тим, що з заробити)
здасться мені однакові як тут, так і там,
бо тут з маю 900р. від карми, та ще від яко
комії князя Саларина 300р. і коментару — сеж
вийде так сапсісенько, як і з Гадягі.
3. Як ви самі, здоровенські, пишете, що хогь у
Гадягі, і ліси, і гори, і води гарні і моде тєні
і добрі, а все-жє Ви-б за кару почитали, як-
би Вас туди засадили на довге проживаннє,
так сеж Вама батьківщина, а наша — Подільз,
хогь не Балтський повіт, а все-таки Бєлзєво,
ближче, як з Гадяга. Правда, від України мові
нам, бо ми єї діти позані, а всежє голіві-молі
веселіше жити у талю куртку, де він вродив
і зріє. От у Київ то за кілька років ма-б
окоже перефранісє, бо там і Ата матєз, і рід
на мати мов проживає, і батькові кості

немає, і діток можна було-би скрізь всю пре-
мудрість перетягнути.
А тим часом кохай бере побудемо тут. Як би
Ви знали, як то тифіс по чиганському ман-
друвати з місця на місце до вілн Бєвкамів,
скільки то добра пропаде, нилується, а скільки
кноту і заморожи! Сиділимо рік у Курскій
зуб., півтора року у Ковлі, цей року не водили
в Олнєв - то аж страх бере, як подумам, що
знов хідься треба збиратися; одверши потиниця,
зрештою сі, мурзоту, таї махнем рукою - не-
хай бере буде, як є. Хвалити Бога курдиді і в
мнїї недогоди не маємо; кїмат давній; робо-
ти багато - та де-ж будуть дурно гроші ма-
тині? И соромно броби мнї, ще не старану,
вїкати від роботи. За те часом і вїхнє є, ко-
де-якій неботи подякує за нашії і за стараннє.
Кнїжкох Ваших а досі не помутив і дурнє бо-
аз, ги не промани вони часом? Чи Ви їх
вїсалим заадрного бандеротн, ги простоту?

Ві вікна вони не могли пропавати, а жила у Києві,
або де в дорозі. Друге ж має буде, як скоро вони про-
нами. До Д. Наумовича тепер не буду писати про-
мення, а куди він як буду у Києві, то пійду
до него; бо вважав, що він гасом з того офіційніс-
ткою не надбати собі мила: ще намагаюся мені
якою соціалісткою - пона, або станомого (бо мене
це вже будуть називати „народною гитачкою“),
а з такою гитачкою то гитачі злидні, як
каміюні Поляки: вітсеї згоди, під російську), так
може нехай куди я побираю трохи книжечок
по добрих людях, трохи купую навіть зброї,
та й буду давати вогни людям гитачі те, що
варто гитати, а не те релігійно-кравецьке
не і т.п. драматиз (вибагайте за слово), коїре
„допущено“.

Написати що-небудь з популярної пісенки на
українській мові постаратися, ми не тепер,
бо дуже часу не маю, а треба багато подумати,
чи, щоб вишло що-небудь путне, а не аби-як;

яка ця мова вийде - судіть з сего листу.

Просто Вас дуже, як довідається, що пропустять
до нас з поза кордону яку газетку, дайте мені
знати. Видання обидва купанка, правду Ви
скажи, ультра-русифікаційні, скажу-би з рвиз
гитачі, де всі саккар. Книга Гагарин розска-
зував мені, що він трохи знає купанка: був то
комис ліберал і русифікацій, а потім відірвався
своїх поглядів і поїхав до Москви і за те по-
лучає тепер від неї субсидію. Поляки у Галичині
кажуть, що его газетні то „московські гитачі“.
Словарь мені дуже хочеться, але боюсь, щоб
не пропали зброї, як не пропустять его за
рез кордон.

Не пам'ятаю від кого я чув, що ніби Д. Наумович
ко старається, щоб поможим видавати додан-
ки до „Київської Старини“ на українській мові
і куди-то є надія, що потовчимо. Її сенсу правдо?
Вітти наші тепер здорові; жінка трохи каш-
ляє, але далеко не так, як у Ковчів.

Будьте здорові. Од щирою серця вітаю Вас
і всіх Ваших. Дав Боже дочекати побачити
нас всіх у добрій здоровій на Родній землі.

Вітчин

№ 28/1229
Шановна Оленко! М.
Посилаю Вам мою пробу пера. Сили тут,
але це дуже слабенька річ; але будемо ласка-
ві, вискажіть мені свій немигучий істинний
суд, памятаючи, що ~~якийсь~~ друг, хто нас
по заслузі ганим, ніж той, хто з нас
хвалить.
13, 2 x 21, 2
Може-бим-я постарав опрацювати краще
і тишу-бим вибрав ширшу, як-би мені
легше було орудувати українською мовою:
на ній я не звик писати, особливо без слов-
ника. А ритор: чи виїхав вже друга час-
тина словника Науменка?
Як-що можете і зможете, то виправте, будь-
те добрі, в цій тисанині, коли варто виправ-
ляти.

Ваша 19. III. 1898.
Шановна і дорога криво!
Посилаю Вам мою пробу пера. Сили тут,
що це дуже слабенька річ; але будемо ласка-
ві, вискажіть мені свій немигучий істинний
суд, памятаючи, що якийсь друг, хто нас
по заслузі ганим, ніж той, хто з нас
хвалить.
Може-бим-я постарав опрацювати краще
і тишу-бим вибрав ширшу, як-би мені
легше було орудувати українською мовою:
на ній я не звик писати, особливо без слов-
ника. А ритор: чи виїхав вже друга час-
тина словника Науменка?
Як-що можете і зможете, то виправте, будь-
те добрі, в цій тисанині, коли варто виправ-
ляти.

Ще провду мало: ось моя проба пера
будете ласкаві покажіть шановному Мико-
лі Виталицю; нехай він скаже, чи має
воно яку музикальну вартість, чи ні?
Спасибі Вам, що стараєтесь прилаштувати
мене на службу у Гадзг, дай Вам Боже
здоров'я; ми були-б раді туди переїхати,
бо тут з худоби можна густо пропасти.
Чи не було Вам звідти якої відповіді? Бо
до мене вони нікого не писали.
Наш інспектор з Кам'янець писав мені, що
за рік вже напевне заведуть в 10-3. край-
земство, але не таке, як скрізь, бо з ве-
ликими обмеженнями: не буде земських
собраній, а управа буде, по настанові "від
адміністрації. Дивуєшся він (і я з ним),
на що таку комбінацію казавать "Зем-
ства", а не поліцейським управлінням?
Приїждьте, мовля, втікати мені від такого

земства, бо вже певне понаказавать в упр-
ву таких шток-юккерів або гвардії кор-
нетів, що сором буде. Дурно-б нам хтілось
переїхатись у Київ, та все не трапляється
місце, відколи вже стараємось; вже, мабуть,
це повік буде для нас річ неможливою.
Погода у нас така, а воно таке, що
не побірите: богу води везуть двома пара-
ми волів! Через таку погоду і мені дуже
мало роботи в дачниці, бо славі хіба де-
котрі верхи прийїждять, а ворон ніхто не
можна. Для того-ж і їждив з тепер на-
писати ось цю пошту; як-би не воно, то
не було б часу.
Вітти здоров'я. Мінка показує, але здається
мені, що вона вже починає трохи поправ-
лятись.
Ну, будьте здорові; дай Боже Вам і всім
Вашим веселих і щасливих свят.
Щиро люблячий Вам М. Левицький

Ваш. 31. Мартя 1898/1020
№ 28/1230
Левицький М.
Олена Петровна!
Милі дні Роса А.А. (П.В.В.В.)
гостинця, наше дітячине віна;
хоті не в самий вінах, але проу-
вадити, ко очно вінах, все 26 верста-
охі кася. Тейте на здоров'я, проводи-
те прадники весело, в добром здоро-
ві. Вирно Петра Антоновича теж
у нас; и его сердечко побавилося с
наступающим прадниками.
У нас починается наичайнску все-
на, ко погода еще очно нестой-
ная, и перепадают дожди, так іна-
наша уряді никак не может
высхнуть надвигающимся воярем.
Ваш, наш недавно переех геввер-

Ваш. 31 Мартя 1898 г.
Милославная
Олена Петровна!
Получил Ваш при втретий оказии
гостинца, нашего итеннаго вина;
хоті не в самий вінах, але проу-
вадити, ко очно вінах, все 26 верста-
охі кася. Тейте на здоров'я, проводи-
те прадники весело, в добром здоро-
ві. Вирно Петра Антоновича теж
у нас; и его сердечко побавилося с
наступающим прадниками.
У нас починается наичайнску все-
на, ко погода еще очно нестой-
ная, и перепадают дожди, так іна-
наша уряді никак не может
высхнуть надвигающимся воярем.
Ваш, наш недавно переех геввер-

тиро за эту зиму близню: коря;
и хоті она была у него в легкой
форме, но бодивий мамачик очно
почудился и поблудил. Индивиди-
коря у нас сильная, сопровождается
очно тяжкими осложнениями: кру-
пный, воспаленный легки, тяжель-
ми порабощенными мад и др. и не мало
унесла маленького индивиди. Такой
тяжелой коревой индивиди я не видываю,
хоті уже наблюдал на свою в-л-т-
ную практику 3 таких индивиди.
Жена моя все по причине кашлем, и-
з-за плохой погоды должна почти
постоянно сидеть в хаті; я с не-
терпением жду наступившей весны,
вот тогда божиш надежды на благо-
ное вліяніе воздуха и солнца на ея
здоров'я.

Сварная сестра моя, слушающая меня
по емоционам, подава прошение о предо-
ставлении ей места на императорь;
при том, так как будучи забираясь о
ней сироты, то она сослалась на то,
что Петра Антоновича ее хороню
знает. Поэтому мы очно просили
Петра Антоновича, если его запросит
о ней, дать по возможности хорошиі
отзывы.
Если не переименится в скором вре-
мени наша судьба и мы останемся
в Окнах, то в году осеню вдегит
выпуск на 2 месяца для усовер-
шенствования и пополнения своих на-
ий и переведения на это время в Киев
(Ожидать и Ковдор); такой отпуск мы
уже отлучая многим начальством;
у меня много предпринят нафрало

Лист М. Левицького до Олени Пчілки. 24.08.1901 р.

в зв'язі з цією поведінкою, но в ній
пока бачить величезний багато думай,
тиоді після не розговорювати не
удачами.

Будьте здорові. Насиль нескривний
привіт від Васильки.

Привітний Васильки

Левицький

Ш П Ф Р

№ 28/1231

Левицький, М.

лист до Коса, О. П. (Ол. Пчілки)

3 Окто

24. VII. 1901 р.

автограф.

2 арк.

13,2 x 20,8.

1231

Киселюхановна

Ольга Петровна!

У питомнику Кн. Галаріна те-
пер є невеликий запас деревця
2 і 3-літніх. Я просив ми-
щирі дн. Вас де-кілка з кож-
ного сорту, але вони можуть
цього не зможемо зробити, бо
заказів поспіває сила велика.
Тому-ж-то спішу написати
Вам: коли бачаєтесь деревця,
то швиденько напишіть, хоч
мені, хоч безпосередньо у підроз-
ник: скільки і яких дерев

Вам треба (по торгівель-
ній - куранті) та дозвольте,
коли не окаялося зазначеного
сорту замінити його іншим,
найближчим до зазначеного.

Ще мають вони у питом-
нику т. зв. перестарки, себ-
то, старіші деревця (4-5
літні) але їх з питомника
виснають дуже неохоче, бо
вони бракуваті. Брак не-
великий, напр: трохи кривий
істобок, або не став 1-2 ви-
лок у кроні - такі дерева
вони віддають по 25 коп.
але дуже недорого /або-5 не

псувати репутацію публіка-
ніка. Мі браковані переклад-
ки безперечно расові і гас-
сорта, але трохи не так
видають з декоративного
боку, як вимагає густа по-
моги. За те родити му-
швидко — на другий рік.

Але морози з нами біли,
бо гни старіше дерево, тим
воно легше пропадає при
пересадці.

На мою думку — зробіть
пробу: виписіть 1/2 на-
мальник, а 1/2 перестарк. в.
Тільки поспішайте з замови,

а на місці зведіть загін,
заздалегідь покопати ямки,
щоб вистояли як мога.

Мдав я колеги, наскільки
Вашої, та не віддавав; ма-
буть вже у Гадяч до нас
коли заляже, як що до-
ведеться нам там жити.

Будьте здорові. Щиро ви-
таєм Вас, Петра Антонюка
і всіх Ваших родичів.

Щиро поважачий Вас

М. Левицький

24/III 1901

м. Оржи

Словаря мені дуже хочеться, але боюся, щоби
не пропали гроші, як не пропустять его через
кордон.

Не памятаю від кого я чув, що ніби Д. Наумен-
ко старається, щоб дозволили видавати додатки
до «Кіевской Старини» на українській мові і ні-
би-то є надія, що дозволять. Чи сему правда?

Діти наші тепер здорові; жінка трохи каш-
ляє, але далеко не так, як у Ковлі.

Будьте здорові. Од щирого серця витаєм Вас
і всіх Ваших. Дай Боже дочекати побачити Вас
всіх у добром здоров'ї на Різдвяні свята.

Левицький

Окни. 19.III. 1898

Шановна і дорога кумо!

Посилаю Вам мою пробу пера. Сам чую, що
це дуже слабенька річ; але будьте ласкаві, виска-
жіть мені свій нелицеприятний суд, памятаючи,
що щиріший друг, хто нас по заслугі ганить, ніж
той, хто з ласки хвалить.

Може-бим-ся постарав опрацювати луч-
ше і тему-бим вибрав ширшу, як-би мені лехче
було орудувати українською мовою: на ній я не
звик писати, особливо без словника. А пропос: чи
вийшла вже друга частина словника Науменка?

Як-що можете і зхочете, то виправте, будь-
те добрі, в цій писанині, коли варто виправляти.

Ще просьбу маю: оцю мою пробу ліри будьте
ласкаві покажіть шановному Миколі Віталієви-
чови; нехай він скаже, чи має вона яку музикаль-
ну вартість, чи ні?

Спасибі Вам, що стараєтесь примостити
мене на службу у Гадяч, дай Вам Боже здоров-
ля; ми були-б раді туди перебратись, бо тут з
нудьги можна чисто пропасти. Чи не було Вам
звідти якої відповіді? Бо до мене вони нічого не
писали.

Наш інспектор з Кам'янця писав мені, що за
рік вже напевне заведуть в Ю.-З. краї земство,
але не таке, як скрізь, но з великими обмеже-
нями: не буде земських збораній, а управа буде
«по назначенію» від адміністрації. Дивуєся він
(і я з ним), на що таку комбінацію називають
«Земством», а не поліцейським управлінням?
Прийдеться, либонь, втікати мені від такого
земства, бо вже певне поназначають в управу
таких штык-юнкерів або гвардії корнетів, що
сором буде. Дуже-б нам хтілось перебратись у
Київ, та все не трапляється місця, відколи вже
стараємось; вже, мабуть, це повік буде для нас
pium desiderium.

Погода у нас погана, а болото таке, що не повірите: бочку води везуть двома парами волів! Через таку погоду і мені далеко менше роботи в лікарні, бо слабші хіба деякі верхи приїждять, а возом ніяк не можна. Для того-ж і здумав я тепер написати оцю пошту; як-би не болото, то не було-б часу.

Вітя здоров. Жінка покашлює, але здається мені, що вона наче починає трохи поправлятися.

Ну, будьте здоровенькі; дай Боже Вам і всім Вашим веселих і щасливих свят. Щиро жичливий Вам

М. Левицький

Окны. 31 Марта 1898 г.

Многоуважаемая Ольга Петровна!

Посылаю Вам при верной оказии гостинца, нашего местного вина; хоть не в самых Окнах оно производится, но очень близко, всего 25 верст от нас. Пейте на здоровье, проводите праздники весело, в добром здравии. Верно Петръ Антонович теперь у Вас; и его сердечно поздравляю с наступающими праздниками.

У нас начинается помаленьку весна, но погода еще очень непостоянная и перепадают дожди, так что наша грязь никак не может высохнуть надлежащим образом.

Витя наш недавно перенес четвертую за эту зиму болезнь: корь; и хоть она была у него в легкой форме, но бедный мальчик очень похудел и побледнел. Эпидемия кори у нас сильная, сопровождается очень тяжкими осложнениями: крупом, воспалением легких, тяжелыми поражениями глаз и др. и не мало унесла маленьких жизней. Такой тяжелой коревой эпидемии я не видел, хотя уже наблюдал за свою 6-летнюю практику 3 таких эпидемии.

Жена моя все по прежнему кашляет; из-за плохой погоды должна почти постоянно сидеть в хате; я с нетерпением жду настоящей весны, возлагая большие надежды на благотворное влияние воздуха и солнца на ее здоровье.

Старшая сестра жены, служащая ныне по монополии, подала прошение о предоставлении ей места на телеграфе; при чем, так как будут собирать о ней справки, то она сослалась на то, что Петръ Антонович ее хорошо знает. Поэтому мы очень просим Петра Антоновича, если его попросят о ней, дать по возможности хороший отзыв.

Если не переменится в скором времени наша судьба и мы останемся в Окнах, то я

хочу осенью взять отпуск на 2 месяца для усовершенствования и пополнения своих знаний и переселимся на это время в Киев (Октябрь и Ноябрь); такой отпуск мне уже обещан моим начальством; у меня много предприятий назрело в связи с этой поездкой, но о них пока боюсь слишком много думать, чтобы после не разочароваться неудачами.

Будьте здоровы. Наш искренний привет всем Вашим.

Преданный Вам

Левицкий.

Окны. 24/VIII 1901

Високошановна Ольга Петровна!

У питомнику Кн. Гагарина теперь е невеликий запас деревец 2 і 3-літніх. Я просив лишити для Вас де-кілька з кожного сорту, але вони мабуть цього не зможуть зробити, бо закінчилась сила велика. Тому-ж-то спішу написати Вам: коли бажаєте деревец, то швиденько напишіть, хоч мені, хоч безпосередно у питомник: скільки і яких дерев Вам треба (по торішньому прейс-куранті) та дозвольте, колиб не оказалось зазначеного сорту замінити його іншим, найближчим до бажаного.

Ще мають вони у питомнику т. зв. перестарки, себто, старіші дерева (4-5 літні) але їх з питомника висилають дуже неохоче, бо вони браковані. Брак невеликий, напр: трохи кривий штамп, або не стає 1-2 гілок у кроні – такі дерева вони віддають по 25 коп. але дуже неохоче що-б не псувати репутацію питомника. Ті браковані перестарки безперечно расові і чисті сорта. Але трохи не так виглядають з декоративного боку, як вимагає чиста помологія. За те родитимуть швидко – на другий рік.

Але мороки з ними більше. Бо чим старіше дерево, тим воно легше пропадає при пересадці.

На мою думку – зробіть пробу: виписіть ½ нормальних, а ½ перестарків. Тільки поспішайте з заказом, а на місці звеліть зараз, задалегідь покопати ямки, щоб вистоялись якомога.

Ждав я колеги, панночки Вашої, та не діждався; мабуть вже у Боярку до нас коли загляне, як що доведеться нам там жити.

Будьте здорові. Щиро вітаем Вас, Петра Антоновича і всю Вашу родину. Щиро поважуючий Вас

М. Левицький

